

מד. קדושת ירושלים והמקדש

העיר ירושלים זוכה למעמד ייחודי במסורת היהודית - 'אם אשכחך ירושלים תשכח ימיני'. האם מעמד ירושלים נובע מתחושות הלב של כל יהודי או יש גם משמעות הלכתית שונה לעיר? שאלה זו מתחלקת לשני דיונים; ראשית ביחס למעמד קדושת המקדש בימינו ושנית בנוגע ליחס שבין המקדש וקדושת ירושלים. הרמב"ם והראב"ד נחלקו בנוגע למעמד קדושת המקדש בימינו. לאחר בחינת מחלוקת הראשונים נעייין בשיטת הרמב"ם המרחיבה את קדושת המקדש לעיר כולה.

מחלוקת הרמב"ם והראב"ד

הרמב"ם מבחין בין קדושת המקדש לקדושת ארץ ישראל, כאשר ההבדל נוגע למהות הקדושה ולתנאי פקיעתה. דיונו של הרמב"ם בנושא מופיע במסגרת בחינת האפשרות להרחיב את השטח המקודש בהר הבית ובירושלים. לאחר שהרמב"ם מפרט כיצד בית דין יכול להרחיב, הוא מוסיף:

כל מקום שלא נעשה בכל אלו וכסדר הזה אין קדוש גמור. וזה שעשה עזרא שתי תודות, זכרון הוא שעשה, לא במעשיו נתקדש המקום, שלא היה שם לא מלך ולא אורים ותומים. ובמה נתקדשה? בקדושה ראשונה שקדשה שלמה, שהוא קידש העזרה וירושלים לשעתן וקידשן לעתיד לבא.

לפיכך מקריבין הקרבנות כולן, אע"פ שאין שם בית בנוי. ואוכלין קדשי קדשים בכל העזרה, אף על פי שהיא חריבה ואינה מוקפת במחיצה. ואוכלין קדשים קלים ומעשר שני בכל ירושלים אף על פי שאין שם חומות: שהקדושה ראשונה קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבא.

ולמה אני אומר במקדש וירושלים קדושה ראשונה קדשה לעתיד לבוא ובקדושת שאר א"י לענין שביעית ומעשרות וכיוצא בהן לא קדשה לעתיד לבוא? לפי שקדושת המקדש וירושלים מפני השכינה, ושכינה אינה בטלה, והרי הוא אומר "והשמותי את מקדשיכם", ואמרו חכמים "אע"פ ששוממין בקדושתן הן עומדים". אבל חיוב הארץ בשביעית ובמעשרות אינו אלא מפני שהוא כבוש רבים, וכיון שנלקחה הארץ מידיהם בטל הכבוש, ונפטרה מן התורה ממעשרות ומשביעית שהרי אינה מן ארץ ישראל. וכיון שעלה עזרא וקדשה לא קדשה בכיבוש אלא בחזקה שהחזיקו בה. ולפיכך כל מקום שהחזיקו בה עולי בבל ונתקדש בקדושת עזרא השנייה הוא מקודש היום, ואף על פי שנלקח הארץ ממנו, וחייב בשביעית ובמעשרות על הדרך שביארנו בהלכות תרומה. (הלכות בית הבחירה ו, יד-טז)

קדושת המקדש נובעת מהשראת השכינה ולכן היא אינה בטלה לעולם. הדבר אינו תלוי בקיום בית המקדש והדין זהה גם ביציאת עם ישראל לגלות. לכן, מסביר הרמב"ם, בימי בית שני לא היה צורך בקידוש מחדש של הר הבית והיה ניתן להסתפק בפעולה סמלית בלבד. כמקור לדבריו, המבחינים בין קדושת הבית השני לקדושת הארץ, הרמב"ם מביא את דרשת חז"ל ומרחיב אותה לגבי משמעות הקדושה ועמידתה לעד.

הראב"ד חולק על דברי הרמב"ם:

אמר אברהם: סברת עצמו היא זו, ולא ידעתי מאין לו. ובכמה מקומות במשנה אם אין מקדש ירקב, ובגמרא אמרו דנפול מחיצות, אלמא למ"ד קדושה ראשונה לא קדשה לעתיד לבא לא חלק בין מקדש לירושלים לשאר ארץ ישראל. ולא עוד אלא שאני אומר, שאפילו לרבי יוסי דאמר קדושה שנייה קדשה לעתיד לבא, לא אמר אלא לשאר ארץ ישראל אבל לירושלים ולמקדש לא אמר. לפי שהיה יודע עזרא שהמקדש וירושלים עתידים להשתנות ולהתקדש קידוש אחר עולמי בכבוד ה' לעולם, כך נגלה לי מסוד ה' ליראיו, לפיכך הנכנס עתה שם אין בו כרת. (יד)

דברי הראב"ד מחולקים לשני חלקים. בתחילה הוא תמה על ההפרדה בין קדושת המקדש וארץ ישראל, אך בהמשך דבריו הוא מקבל את החלוקה, אלא שסבור שהיא בכיוון ההפוך. מתחילת דבריו משמע שלשיטתו קדושת המקדש זהה לקדושת הארץ, אך בסוף דבריו הוא מעלה שקדושת המקדש תלויה בקיומו של בית המקדש, ולכן בבית המקדש השלישי תחול הקדושה מחדש. המסקנה העולה מסוף דבריו ברורה - בזמן הזה, כאשר בית המקדש אינו בנוי, אין עונש כרת על הנכנס לשטחים המקודשים. לא ברור מה הסברה והמקור לחילוקיו של הראב"ד, ועמימות זו גדלה בשל רמיזתו כי המקור הוא בדברים שנגלו לו ב'סוד ה' ליראיו'.

הד לגישה זו אנו מוצאים בדברי המאירי, במסגרת דבריו על שיטת הרמב"ם:

ויראה לי שהדברים מתחלקין לפי הענינים ואין בזה חלוק בין ירושלם ומקדש לשאר הארץ... וכל שאתה מוצא מכח הסוגיות שלא קדשה לעתיד אף ירושלם בכלל כל הארץ... הא קדושה שניה שבימי עזרא נתקדשה בכל אלו באחת מאלו שהרי בימי עזרא לא סמך על קדוש ראשון ואף על פי כן קדשה שלא באורים ותומים ושלא במלך ומכל מקום צריכה להתקדש בכל מה שאפשר, ומעתה אין מקריבין אלא אם כן יש בית וכן בכולם. וגדולי המפרשים כתבו בהגהותיהם שאף בקדושה שניה לא נאמרה אלא לשאר ארץ ישראל אבל ירושלם ומקדש יודע היה עזרא שעתידין להשתנות ולהתקדש בכבוד עולמי והנכנס עכשיו לשם אין בו כרת. והמנהג פשוט ליכנס שם לפי מה ששמענו...

לדברי המאירי, רמת הקדושה של הר הבית בימינו פחותה, ועל כן אין מניעה להיכנס אליו. לפי הבנה זו לא רק שאין עונש כרת למי שנכנס אלא כנראה אין כלל איסור.

הרב אהרון ליכטנשטיין (בשיחה ליום ירושלים) הביא בשם ר' חיים סולובייצ'יק ובנו ר' משה ביאור שונה לדברי הרמב"ם. לדבריהם יש לקדושת הארץ שני פנים; בחינה אחת היא הקדושה בקרקע, החיונית לחיובה במסגרת המצוות התלויות בארץ. בחינה שניה היא קדושת המקום, היותה מקום השראת השכינה¹. הבחינה הראשונה בטלה ביציאה לגלות, וקיומה אינה נחוצה לקדושתם של ירושלים והמקדש, ברם, הבחינה השנייה המשיכה להתקיים כל הזמן, שהרי שכינה אינה בטלה. קדושת ירושלים והמקדש מבוססת על קיומה של הבחינה השנייה, והיות שהיבט זה לא בטל מעולם, גם קדושת ירושלים נשארה בתוקפה.

בעקבות חלוקה זו, ניתן לומר כי גם הרמב"ם מסכים שקדושת ירושלים אחוזה בקדושת הארץ, ותלויה בהגדרת הארץ כולה כמקום השראת השכינה. ברם, כפי שקדושת הארץ לעניין השראת השכינה לא בטלה, כך גם קדושת ירושלים. הדבר דומה לעקרון העולה בדברי ר' חיים שקיים מושג של שם ארץ ישראל שהוא אינו בטל. כך יש מושג של שם ירושלים שקדושתה שונה ואינה בטלה.

ממשך הרב ליכטנשטיין בהסבר דברי הראב"ד ואומר שיש מקום לחלק בין הקדושות באופן הפוך; קדושת הארץ קיימת בזמן הזה, ואילו קדושת ירושלים והמקדש בטלה, כך שמי שנכנס למקום המקדש כיום אינו חייב כרת. הראב"ד מנמק זאת בכך שירושלים והמקדש עתידים להתקדש שוב בעתיד ע"י כבוד ה' שיתגלה בהם, ולכן הקפיד עזרא להחיל עליהם קדושה זמנית בלבד.

ירושלים של מטה תלויה אפוא בירושלים של מעלה, ואין הקדושה יכולה לשרות בה עד שיתגלה כבוד ה' בעולם. בזמן שבית המקדש עמד על מכונו נקבעו עובדות בשטח והשכינה שרתה במקדש. אולם מאז שנחרב הבית אין הקדושה יכולה להישאר בירושלים ובמקדש, עד בוא הגאולה. בדברי הראב"ד ישנה שניות מסוימת בעניין ירושלים: מחד הוא רואה אותה כחלק אינטגרלי מארץ ישראל, וסבור שהיא יונקת את קדושתה מן הארץ כולה, ומאידך הוא מבליט את השוני בינה לבין הארץ; גם כאשר ארץ ישראל התקדשה, נשארה קדושת ירושלים בתור חזון וחלום.

אם כן לקדושת ירושלים יש פנים רבות. ראינו שהיחס בין קדושת הארץ וקדושת ירושלים נמצא במחלוקת בסיסית בין הרמב"ם ובין הראב"ד. ירושלים יונקת את מעמדה מארץ ישראל, אך נחשבת קדושה נשגבת בפני עצמה, וקשורה לעבר, להווה וגם לעתיד.

הרב קוק ושיטת הראב"ד

הרב קוק עסק בנושא קדושת המקדש ובמחלוקת הרמב"ם והראב"ד בשו"ת משפט כהן (סימן צו). בתחילת דבריו הוא מקדים ואומר שלא ניתן להכריע בין הראשונים במחלוקת זו,

1. עסקנו בהיבטים אלו של קדושת הארץ בספרי 'מסיני ועד ימינו' בפרק 1.5 ובפרק 6.6.

ובייחוד שיש לנו הכרעה כשיטת הרמב"ם לא ניתן לקבל גישות הסוברות שיש לנהוג כשיטת הראב"ד ולהתיר כניסה למקום המקדש².

הרב קוק מבין בשיטת הראב"ד שאמנם אין איסור כרת על העולה, אך עדיין קיים איסור על העלייה עצמה, וכך הוא מדייק מדבריו: "הלא לגוף הדין לשונו של הראב"ד בהשגתו, שאמר הנכנס לשם אין בו כרת, ברור משמיענו את דעתו, דדוקא כרת הוא דליכא, אבל איסורא איכא".

הרב קוק דן בנושא באופן יסודי, ומתחיל בפסוקי התנ"ך ומראה כיצד עולה מהם ששלמה קידש את המקום בקדושת עולמים. כמו כן, הוא מראה שמרוב סוגיות הגמרא נראה שקדושת המקדש לא בטלה³. לאור כך, הוא דן מסברה מה הייחוד בקדושת המקום:

אלא שבודאי ענין מיוחד יש בקדושת מקום המקדש, מה שאין כן בשאר מיני קדושות הגוף. והיא משום שיש כאן שתי קדושות מורכבות זו בזו: קדושת המקום וקדושת המחיצות, ולכתחילה אין להן ציור זו בלא זו, שהבנין בלא המקום הנבחר על פי ד' לא חלה עליו קדושת בית עולמים, וכן המקום בלא הבנין גם כן לא חלה עליו הקדושה. על כרחך לשעתו ודאי היה צורך לשני הענינים, המקום והבנין...⁴

הרב קוק מסביר בהמשך דבריו את נקודת המחלוקת בין הראשונים לאור שתי בחינות אלו. בדבריו עולה שהגישה המקובלת להלכה היא שקדושת המקום נשארת לדורות. לאחר מכן הרב קוק מסביר את דברי הרמב"ם בנוגע לכך שהשכינה לא בטלה:

וכן ביסוד הטעמתו של הרמב"ם שם, שקדושת המקדש וירושלים מפני השכינה ושכינה אינה בטלה, ודאי אין כונתו על השראת השכינה בגלוי, שזה מתחלף לפי הזמנים, ובבית שני לא שרתה שכינה... אלא כונתו פשוטה, משום כבוד השכינה, שכיון

2. וכך הוא גם מסיים את תשובתו: "על כל פנים כן היא גם דעת שאר רוב רבותינו הראשונים ז"ל בכללם, כדעת הרמב"ם ז"ל הברורה והמוחלטת, וכהכרעה העיקרית של רוב המשניות והסוגיות, שגם אם קדושה ראשונה של הארץ לא קדשה לעתיד לבא, ואינה קימת כולה בזמן הזה, אבל בקדושת מקום מקדשנו קדשה לעתיד לבא וקימת היא כולה בזמן הזה ולעולם, וכן ההלכה רווחת וקבועה בישראל".

3. בדרך זו הוא גם מבין את מקור הפסיקה של הרמב"ם: "אמנם עיקר יסודו של הרמב"ם לחלק בין קדושת הארץ, שבטלה, לקדושת המקדש, שלא בטלה, איננו בא מכח איזו סוגיא מיוחדת, שהיינו יכולים לפרשה באיזה פירוש, מרווח או דחוק, לדחות בו את הראיה, אלא כמו שנתבאר, מתוך כללות הרבה משניות וברייתות וסוגיות בבבלי וירושלמי ותוספתא... אבל כיון שהחלוק הזה, שמישב את רוב הסוגיות הסותרות זו את זו, בענין קדושת הארץ וקדושת המקדש, מהן מורות על קדושת הארץ שבטלה ועל קדושת המקדש שלא בטלה, מסתבר הוא בעיקר יסודו ומתאים אל הפסוקים של דברי הנביאים, שיחשו קדושת עולם לבית מקדשנו ולירושלים עיר הקודש, הרי זה נקבע בשיטתו המיוסדת ומוסברת בעיקרי תורה".

4. יש לשים לב לשתי הבחינות שהרב קוק מציע, ולהשוות לבחינות השונות של הקדושה שהובאו לעיל בשם ר' חיים מבריסק.

שפעם אחת חל כבוד ד' על מקום המקדש, שייחד אותו שיהיה שמו הגדול נקרא על הבית הזה לעולם, אי אפשר שיתבטל ויצא שום פעם מקדושתו, כי כבוד זה לשם שמים, שנקרא על הבית הגדול והקדוש לעולמי עולמים, אי אפשר להיות בטל, ושמו הגדול לעולם נקרא על הבית הגדול הזה גם בחורבנו...

הרב קוק לא מסביר כפשט דברי הרמב"ם - שהקב"ה שורה במקום גם בימינו, אלא מבאר כי הקדושה נובעת מכבוד ה', שהרי בעבר השכינ את שכינתו שם. לאחר מכן הרב קוק עובר להסביר את שיטת הראב"ד ובכלל זה מהו אותו סוד שהתגלה:

והכי נמי סוד ד' ליראיו של הראב"ד הוא מכוון לא לסברא בעלמא, שאינה מוכרעת כלל אליבא דדינא, אלא למה שנגלה על פי הופעה של קדושה שלמעלה מהשכל האנושי, שהשיג בה את הבדלי המצבים של מדרגות הקדושות של בית ראשון ובית שני, כמו שביארו גדולי הקבלה, שהיה הראב"ד ז"ל אחד מראשי אבות העולם, שהקבלה הנסתרת של סודות התורה נשתלשלה על ידו, כמבואר בספרים המדברים מענין זה... אבל הראב"ד לא החליט כלל את ההלכה, והדין נותן לכך, שלא להחליט ההלכה, על פי סוד ד', שהרי אין פוסקים הלכות על פי רוח הקודש, ולא בשמים היא אלא שלגבי סברת הרמב"ם, שלא מצא לה מקור והיתה בעיניו כסברא בלא יסוד, השתמש הוא לדחותה ולפקפק עליו על פי הארת רוח הקודש שלו, שנגלתה לו על פי סוד ד' הבחינה של קדושת המקדש בבית השני בימי עזרא וערכו לגבי הבית הראשון ולגבי אור הקדושה של הבית השלישי והגאולה העתידה במהרה בימינו.

אכן עצם דברי הסוד הזה של הראב"ד נראים ומכוונים לסוד המקובלים, כמו שביאר הרמ"ק ז"ל בספר 'אילימה' בחלק עין כל תמר ה' פכ"ב ופכ"ה, בענין המדרגות של קדושת בית ראשון ובית שני ובית השלישי, שיבנה במהרה בימינו בביאת גואל צדק, שהבית הראשון היה מאיר הארת הבינה, שנקרא גם כן עולם... אבל הבית השני היה בהארת המלכות, אחר שירדו האורות ממעלתם ולא היה בהם עצם הארת הבינה, וק"ו הארת החכמה, וזו המדה נקראת בחינת שעה ואינה בחינת עולם. ולעתיד לבוא בזמן הגאולה תהיה ההנהגה מאור החכמה המאיר בבינה מאור הכתר, ותעלה בזה על הנהגת ההארה שבימי שלמה... על כל פנים הקדושה הראשונה, שהיתה מצד הארת החכמה בבינה, ראויה היא להיות גם כן קדושת עולם, ואם היתה הקדושה של שלמה נמשכת גם על לעתיד לבוא היה בה ממין הקדושה הנצחית, שהרי גם בינה היא בחינת עולם, אלא שאינה כל כך מאירה כאור החכמה המואר על ידי אור הכתר. ועל כן למאן דאמר קדושה ראשונה קדשה לעתיד לבוא יוכל להיות גם שעל המקדש וירושלים נמשכה קדושה ראשונה עד לעתיד לבוא, ומתחברת היא הקדושה של העולם, של הבינה, שהיא בחינה עולמית, עד עולם של הארת הכתר בחכמה על ידי הבינה, על כן יש ספק אם קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבוא או לא קדשה לעתיד לבוא...

אלא שתוכן הסוד הוא, שאם ההלכה היא כמאן דאמר קדושה ראשונה לא קדשה לעתיד לבוא, אז ודאי קדושה שניה גם אם קדשה לעתיד לבוא, לא יכלה להיות פועלת על המקדש וירושלים, שקדושתם תהיה גם כן לעתיד לבוא. וזה נגלה לו מסוד ד' ליראיו, ועל פי זה הגילוי, אליבא דר' יוסי, הנכנס שם עתה אין בו כרת, אבל לא אמר זה בדרך החלט אליבא דדינא.

ירושלים והמקדש

בדברי הרמב"ם שהוזכרו לעיל ראינו כי הרמב"ם קושר יחדיו את קדושת ירושלים וקדושת המקדש. דבר זה בא לידי ביטוי בהלכות נוספות בפרק ו מהלכות בית הבחירה:

בית דין שרצו להוסיף על ירושלים או להוסיף על העזרה מוסיפין, ויש להם למשוך העזרה עד המקום שירצו מהר הבית ולמשוך חומת ירושלים עד מקום שירצו.

אין מוסיפין על העיר או על העזרות אלא על פי המלך וע"פ נביא ובאורים ותומים ועל פי סנהדרין של שבעים ואחד זקנים, שנאמר "ככל אשר אני מראה אותך וכן תעשו", לדורות ומשה רבינו מלך היה. (י-יא)

הדרך בה ניתן להרחיב את קדושת המקדש זהה לדרך הרחבת קדושת ירושלים הואיל והקדושה נובעת מאותו מקור. דבר זה כבר עולה במזמור קכב בתהילים:

שִׁיר הַמַּעֲלוֹת, לְדָוִד: שָׁמַחְתִּי, בְּאֲמָרִים לִי בַּיַּת ה' נִלְכָּה. עֲמָדוֹת, הָיִי רַגְלֵינוּ בְּשַׁעְרֶיהָ, יְרוּשָׁלַם. יְרוּשָׁלַם הַבְּנוּיָה כְּעִיר, שְׁחַבְּרָה-לָהּ יַחְדָּו... שְׁאֵלוּ, שְׁלוֹם יְרוּשָׁלַם; יְשֻׁלְיוּ, אֲהַבְּיָהּ... לְמַעַן, בַּיַּת ה' אֶ-לֵהִינוּ אֲבַקֶּשָׁה טוֹב לָהּ.

בפסוק הראשון והאחרון בפרק מתואר בית ה', ותוכן המזמור עוסק בירושלים. אנו מוצאים עקרון זה בהלכות נוספות בדברי הרמב"ם בפירושו למשנה, לדוגמה על דברי המשנה בסוכה:

בראשונה היה לולב ניטל במקדש שבעה ובמדינה יום אחד משחרב בית המקדש התקין רבן יוחנן בן זכאי שיהא לולב ניטל במדינה שבעה זכר למקדש ושיהא יום הנף כולו אסור.

מדינה, היא שאר ארץ ישראל חוץ מירושלם, וכבר ביארנו זה במסכת מעשר שני. (ג. י)

המשנה מחלקת בין קיום מצוות לולב במקדש ובמדינה. הרמב"ם מסביר שכוונת המינוח מדינה הוא כל מקום מחוץ לירושלים, כאשר המקדש כולל את ירושלים. כמו כן, לגבי מעשר שני, לולב, תקיעת שופר בשבת והלכות נוספות אנו מוצאים שראיית פני הבית הכוונה לעליה לירושלים.⁵

5. וראו עוד בעניין זה בספרו של אחי הרב דרור, פירוש המשנה לרמב"ם מהדורה מבוארת מסכת

בנוסף, ייתכן ויש משמעות לעלייה לרגל לירושלים ולא רק לבית המקדש. בפרק יד בספר דברים מובא הציווי על העלאת מעשר שני לירושלים:

וְאֶכְלֶתָּ לְפָנַי ה' אֱלֹהֶיךָ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר לְשֵׁבֹן שְׁמוֹ שָׁם... (כג)

לשון זו מקבילה לציווי על העלייה לרגל המופיע בפרק טז, ונראה שהכוונה היא אחת - עלייה לבית המקדש, או לירושלים, אשר נכללת בהגדרת מקדש. חשוב להזכיר כי מבחינה הלכתית גדרי עלייה לרגל דומים לגדרי אכילת מעשר שני, ונראה שניתן לקיים את שניהם בירושלים ולא רק במקדש. טעם הדבר הוא הואיל וקדושת ירושלים זהה לקדושת המקדש, והיא לא בטלה. בימינו, שלא מקריבים קורבנות, נראה שעלייה לירושלים דינה כעלייה להר הבית לגבי קיום מצוות ראייה⁶.

בהקשר זה מעניין לראות את דברי תוספות רי"ד לגבי חיוב נשים מצוות ראייה:

וכיון שאינה חייבת בקרבן לא קרינא 'ובאת שמה והבאתם שמה', דלא מיקרי ובאת שמה אלא בעזרה שכל ישראל מביאין קרבנותיהן שם, ולא בירושלים. ואשתו של יונה שהיתה עולה ברגל ולא מיחו בידה חכמים, צריך לפרשו שהיתה עולה ונראה בעזרה בזכרים, אבל בירושלים כל הנשים נתחייבו לעלות אבל אינן חייבות קרבן. וכיון שאין חייבות בקרבן אין חייבות לבא בעזרה שהמתחייב להביא קרבן מיטפל בהבאתו בעזרה... (ראש השנה ו, ב)

תוספות רי"ד מבין שעיקר מצוות ראייה היא עלייה לעזרה בבית המקדש. אך בדבריו משמע שלגבי נשים שלא שייכות בקרבן, העלייה לרגל היא לירושלים. לפי דבריו בהחלט יתכן שבמקרים שאין בהם עניין או שייכות להקריב קרבן, העלייה לרגל היא לירושלים ולא לעזרה⁷.

אחרית דבר

קדושת ירושלים נובעת וקשורה בצורה הדוקה למקדש השוכן בקרבה. קדושת המקדש שונה מקדושת ארץ ישראל, הואיל והמקדש הוא מקום שכינתו של הקב"ה. לאור כך מצאנו מחלוקת בין הרמב"ם והראב"ד האם קדושת המקדש בימינו נשמרת כמו בימים שבהם המקדש היה קיים או שמא רמת הקדושה ירדה. לפי שתי השיטות קדושת המקדש ייחודית ונובעת מהשראת השכינה במקום.

הרמב"ם סובר שהקדושה המיוחדת של המקדש מתפשטת לכל העיר ירושלים. לשיטת הרמב"ם קדושת המקדש ממשיכה גם בימינו ואין שינוי ברמתה לאחר חורבן הבית. קדושת

ברכות פרק ז משנה א (עמוד רעד).

6. לגבי מצוות עלייה לרגל בימינו ראו להלן בפרק מז.

7. ראו דוגמה נוספת למשמעות קדושת ירושלים בימינו לאור דיונו של הרב טיקוצ'ינסקי בנוגע למעבר בלוויה בתחומי הר ציון בספרו גשר החיים חלק ב פרק יא.

ירושלים יונקת מהמקדש ולגבי הלכות מגוונות אנו מוצאים שהמילים מקדש וירושלים משמשות כמילים מקבילות, וקדושת העיר יונקת ומתרחבת ממקום המקדש לחלקיה השונים⁸.

שָׁלוֹם, שְׁלוֹם יְרוּשָׁלָּם; יְשֻׁלֵי, אֶהְבֶּיךָ... לְמַעַן, בֵּית ה' אֶ-לֵהִינוּ אֶבְקֶשָׁה טוֹב לָךְ.

8. לגבי היחס בין העיר העתיקה והשכונות החדשות בירושלים, עסקנו בהקשר של קריאת המגילה ביום ט"ו באדר לעיל בפרק כט.